

СТАНДАРДИ ЗА КОСОВО

«За Косово где су сви – без обзира на етничко порекло, расу или религију – слободни да живе, раде и путују без страха, непријатељстава или опасности и где постоји толеранција, правда и мир за свакога.»

Представљено у Приштини 10. децембра 2003. године

Стандарди за Косово

I – Функционисање демократских институција

Привремене институције самоуправе (ПИС) изабране су слободно, поштено и демократски. ПИС управљају на непристрасан, транспарентан и одговоран начин, сходно резолуцији Савета безбедности УН бр. 1244 и Уставном оквиру. Интереси и потребе свих заједница на Косову потпуно су и поштено представљени у свим огранцима и институцијама владе. Те заједнице у потпуности учествују у влади. Закони и функције ПИС достижу европске стандарде. ПИС пружа услуге свим људима на Косову, на читавој територији Косова; паралелне структуре су укинуте.

Избори

- Избори су редовни, транспарентни, слободни и поштени, у складу са међународним стандардима, и дозвољавају пуно и мирно учествовање свих заједница и етничких група. Интерно расељена лица и избеглице су и даље у потпуности укључени у изборни процес на Косову и омогућава им се да гласају.
- Независна, репрезентативна и мултиетничка Централна изборна комисија управља изборима.
- Спектар демократских политичких странака такмичи се на изборима.
- Усвојен је и спроводи се свеобухватни правни оквир који обухвата рад партија и њихово финансирање.

Привремене институције самоуправе (ПИС)

- Све заједнице су пропорционално представљене на свим нивоима ПИС, у сагласности са важећим законом.
- ПИС и локалне општинске управе одлучују о прописима и спровode их на отворен, одговоран и демократски начин.
- Сви званични језици поштовани су у свим институцијама управе.
- ПИС и општине обезбеђују доступност свих основних јавних служби, као што су здравствена заштита, комуналије и образовање, без дискриминације, свим заједницама на Косову.
- Административне службе су професионалне, непристрасне и одговорне, представљају све заједнице на Косову и укључују значајан проценат жена.
- Све заједнице имају праведан приступ запошљавању у јавним институцијама.

- Правила понашања и поступци њиховог примењивања установљени су да би обезбеђивали транспарентну и одговорну управу; препоруке омбудсмана добијају пуни значај.
- Редовне и независне ревизије Консолидованог буџета Косова, Скупштине, министарстава владе и општина.
- Наводи о недозвољеном понашању бивају брижљиво истражени, изабрани званичници и јавни чиновници одговорни за неморално, преварантско или корумпирано понашање су подвргнути примереним дисциплинским мерама.
- Предложене скупштинске прописе прегледа и одобрава Скупштински одбор за права и интересе заједница пре усвајања на Скупштини.
- Жене учествују у институцијама ПИС у размери која је једнака или већа од мере у региону и интереси жена су потпуно одражени у политици и прописима ПИС.
- Предлози Савета Европе за децентрализацију су проучени и размотрени са циљем стварања функционалних структура локалне управе.
- Паралелне структуре за пружање услуга су укинута или укључене у структуре ПИС.

Медији и грађанско друштво

- Постоји спектар приватних независних штампаних и електронских медија, који пружају приступ информацијама свим заједницама на читавом Косову.
- Постоји независна и ефикасна регулаторна власт за медије која тежи европским стандардима, постављена без дискриминације и на темељима заслуга.
- Говор мржње или било који облик узнемиравања осуђују политички лидери, регулаторна власт за медије и коментатори у медијима.
- Јавно финансирани медији посвећују пун и пропорционалан део својих ресурса и издања свим етничким заједницама.
- Невладине организације, нарочито оне које представљају мањине, способне су да раде слободно у оквирима закона, а појединци су слободни да им се прикључе без дискриминације.

II – Владавина права

Постоји здрав правни оквир и ефикасна заштита закона сагласно европским стандардима. Полиција, правосудни и казни систем делују непристрасно и у потпуности поштују људска права. Сви имају једнак приступ правосуђу и

нико није изнад закона, прекршиоци не пролазе некажњено. Успостављене су снажне мере за борбу против етнички мотивисаног криминала, као и привредног и финансијског криминала.

Једнак приступ правосуђу:

- Сав криминал је темељито истражен, без обзира на етничко порекло жртве или починиоца.
- Кривично гоњење и осуђивање починиоца кривичних дела је доследно и ефикасно без обзира на етничку припадност жртве или починиоца.
- Дошло је до значајног напретка у решавању најозбиљнијих убистава и напада на припаднике етничке мањине.
- Сведоци су ефикасно заштитени од застрашивања и освете.
- Стопа решених случајева криминалних радњи против лица из свих заједница је приближно једнака.
- Недолично понашање судија, тужиоца, адвоката, полиције и особља казненог система бива рутински испитивано и кажњавано на одговарајући начин.
- Постоје правилници о професионалном понашању судија, тужилаца, адвоката и других припадника полиције и казненог система, укључујући и Адвокатску комору у којој су заступљене све заједнице са Косова.
- Дела из освете против појединаца укључених у дисциплинске поступке веома су ретка, а ти су појединци адекватно заштитени.
- Све су заједнице у потпуности и на праведним основама заступљене међу судијама, тужиоцима и у Косовској полицијској служби (КПС) и Косовској казненој служби (ККС).
- Институције функционишу како би обучиле и образовале полицију, судије, адвокате и управнике казних институција.
- Припадници свих заједница на Косову имају приступ ефикасном и непристрасном систему правде у сектору грађанског права.
- Заоставштина грађанских парница на судовима се постепено решава.
- Судске одлуке у грађанским парницама се спроводе, функционишу службеници за спровођење судских налога, а судске новчане казне се редовно плаћају.
- Законодавство у грађанским парницама се разматра и развија како би се обезбедило боље слагање са европским стандардима.
- Алтернативе парницењу приликом грађанских спорова се хитно изграђују и ефикасно користе.
- Покренута је ефикасна акција елиминисања насиља над женама и децом, трговине људима и других облика искориштавања, укључујући

превентивно образовање и пружање правних и социјалних услуга жртвама.

Нико није изнад закона

- Сва кривична дела, посебно дела насиља, која промовишу међуетничку мржњу и страх детаљно се истражују и решавају, а починиоци бивају изведени пред лице правде и кажњени.
- Инциденти организованог криминала, трговине људима, криминала произашлог из екстремизма, тероризам и привредни криминал се пожртвовно истражују, а локални судије и тужиоци ефикасно кривично гоне и суде починиоцима. Процент нерешених кривичних дела утемељених на екстремизму или тероризму се стално смањује.
- Починиоци напада на судије, тужиоце, полицајце КПС и сведоке бивају суђени поштено и осуђивани на адекватну казну на локалним судовима.
- Механизми регионалне и међународне сарадње функционишу за полицију и правосудне власти, укључујући трансфере осумњичених и осуђених лица, и заједничку правну помоћ судству.
- Успостављена је потпуна сарадња са Међународним кривичним судом за бившу Југославију (МКСЈ), укључујући хапшење лица против којих су подигнуте оптужнице, као и давање сведока и информација.
- Ратни злочини којима се не бави МКСЈ, праведно се кривично процесуирају на Косову.

Привредни и финансијски криминал

- Успостављени су ефикасни правни, финансијски и административни механизми, сагласни европским стандардима, за борбу против привредног криминала како у јавном тако и у приватном сектору, укључујући и одузимање нелегално присвојених добара.
- Међу великом већином запослених у јавном сектору влада јасно разумевање услова етичког понашања, посебно за сукоб интереса.
- Адекватани истражни механизми су основани и ефикасно функционишу.
- Закони о прању новца се ефикасно спроводе и извештавање о сумњивим новчаним трансакцијама је успостављено.

III. Слобода кретања

Сви људи на Косову могу да путују, раде и живе безбедно без угрожености или страха од напада, злостављања или застрашивања без обзира на етничку припадност. Могу слободно да се користе својим језиком на читавом Косову, као и на јавним местима, и да имају неометан приступ радном месту, пијацама, јавним, социјалним и комуналним службама.

Слобода кретања

- Све заједнице могу слободно да користе своја права на друштвено, културно и верско изражавање, укључујући присуствовање церемонијама и приступ релевантним местима.
- Војна и полицијска пратња више није потребна, припадници свих етничких заједница имају приступ безбедном и јавном превозу.
- Запослени у јавном сектору који долазе из мањинских заједница могу да раде на већинским подручјима без потешкоћа.
- Број криминалних радњи везаних за кретање мањина (нпр. каменовање) је значајно смањено и није учестало.
- Политичке вође, без да на то буди упућивани, осуђују и предузимају акције против дела насиља над етничким заједницама и њиховим припадницима.

Слободно изражавање на различитим језицима

- Састанци скупштине и њених одбора се воде на свим службеним језицима.
- Званична документа општина и министарстава се благовремено преводе на све званичне језике.
- Лична документа издају се на материњем језику корисника.
- Званичне ознаке у и изван општинских и министарских зграда написане су на свим службеним језицима.
- Имена улица, градова, села, саобраћајница и јавних места написана су на албанском, српском и било којем другом језику заједнице која тамо живи у значајном броју.
- Општине и министарства пружају адекватне услуге превода свим заједницама, укључујући преводе свих званичних докумената, као и превод свих званичних састанака на одговарајући језик.

IV. Одрживи повратак и права заједница и њихових припадника

Припадници свих заједница морају да буду у могућности да у потпуности учествују у привредном, политичком и друштвеном животу и не смеју да буду суочени са претњама њиховој безбедности и добробити на основу њихове етничке припадности. Све избеглице и расељена лица која желе да се врате на Косово морају да буду у могућности да се врате безбедно и достојанствено.

Права

- Закони Косова пружају потпун спектар заштите људских права и права заједница и њихових припадника, сагласно европским стандардима.
- Свеобухватна и ефикасна структура успостављена је у склопу ПИС за надгледање поштовања људских права и права заједница, и за реаговање на кршење.
- Постојећи механизми у склопу општина одговорни за заштиту људских права и права заједница (Канцеларије општинских заједница, Већа за заједнице и посредовање општинских скупштина) имају адекватне ресурсе и особље, и ефикасно функционишу.
- Косово учествује у процесу примене Оквирне конвенције за заштиту националних мањина Савета Европе и у потпуности спроводи препоруке добијене из тог процеса.
- Општински и министарски ресурси се поштено расподељују свим заједницама.
- Наставни програм охрабрује толеранцију и поштовање доприноса свих заједница историји Косова.

Повратак

- Број општина са одрживим повратком се повећава, укључујући пораст повратка у урбане средине, стопа повратка је у општем порасту, а ниво неиспуњених захтева за повратак је значајно умањен.
- Повратници на Косово могу да учествују у привреди и на тржишту радних места без дискриминације и ограничења утемељених на слободи кретања.
- Здравствена заштита, социјалне службе, образовање и комуналије су доступне свим повратницима у истом обиму као и осталом становништву.
- Повратници нису суочени са претњом насиља већом од претње читавом становништву, а полиција и правосуђе хитно и без

- дискриминације реагују на кривична дела без обзира на етничку припадност жртве.
- Општине и министарства су у могућности да прихвате одговорност за повратак припадника свих заједница на начин сагласан европским стандардима.
  - За подршку пројектима повратака и мањим заједницама издвојена су средства из Консолидованог буџета Косова.
  - Видљива потпора вођа већинске заједнице процесу повратка, као и јавно информисање и напори у вези са образовања које подупиरे ПИС стварају атмосферу толеранције и подршке праву на повратак.
  - Потпора ПИС повратку, укључујући новчану помоћ једнако се распоређује међу свим заједницама.

V. Привреда

Правни оквир за одрживу и компетитивну тржишну привреду постављен је и спроведен. Минимални основни услови су правна и институцијска основа која делује без дискриминације према било којем лицу или компанији; систем регулативе повољан за пословне субјекте који је у стању да позове на одговорност званичнике Владе и приватни сектор; режим пореза који подржава суштинске функције Владе и инфраструктура која пружа основне услуге и потпомаже инвестиције. Циљ је да се Косово примакне постизању европских стандарда.

- Основно привредно законодавство је постављено и спроводи се
- Релевантне институције и службе владе функционишу
- Буџетски процес функционише и испуњава све услове
- Економске статистике су доступне и редовно се објављују, укључујући домаћи бруто производ, инфлацију, трговину и незапосленост.
- Приватизација и ликвидација друштвених компанија је унапредовала; Општинске власти и релевантне структуре владе подупиру гладак и поуздан пренос имовинских права.
- Реструктурисање Јавних компанија, утемељно на независним ревизијама, напредује и има пуну потпору ПИС.
- Надзор над комерцијалним банкарством, осигурањем и пензионим системом је поуздан и ефикасан.
- На читавом Косову наплаћивање дуговања за услуге добијене од КЕК-а, ПТК и за комуналије снабдевања водом је близу 100%, а убирање је барем близу нивоа постигнутог у суседним земљама.

- Прикупљени порези у потпуности намирују буџет за робе и услуге и растући део јавних инвестиција.
- Индикатори поштовања пореза се значајно побољшавају.
- Прикупљање прихода не зависи од политичког утицаја.

VI. Имовинска права

Поштена заштита имовинских права је кључна за охрабривање повратка и једнаки третман свих етничких заједница. То захтева постојање ефикасних закона, постојање делотворних механизма решавања имовинских спорова, могућност пуноправних власника резиденцијалних, комерцијалних и пољопривредних земљишта да делотворно преузму поседовање своје имовине и да постоји тачан систем трансфера, оптерећивања и регистровања имовине, као и спречавања присилне продаје имовине.

Имовинска права

- Успостављено законодавство у складу са европским стандардима.
- Нелегални корисници су исељени са имовине, а имовина је враћена пуноправним власницима.
- Општински судови решавају имовинска питања без дискриминације према мањинским заједницама, а то чине према стопи упоредивој са европским судским системима.
- Полиција спроводи ове одлуке рутински и без дискриминације.
- Дирекција за становање и имовину и Комисија за станарске и имовинске жалбе успешно су решиле накупљене случајеве.
- Постоји ефикасан систем решавања спорова у вези са пољопривредном и комерцијалном имовином.
- Регистар имовинских права је успостављен и функционише, а ревизије општинских катастарара су завршене.
- Општинске власти обустављају нелегалне и неоправдане покушаје стварања јавног земљишта где дуго постоје неформална насеља мањинских заједница или угрожених група.
- Неформална насеља угрожених мањинских група су легализована и регулисана.

Заштита културног наслеђа

- Косовско културно наслеђе се поштује као заједничка баштина свих етничких, верских и језичних заједница Косова.

- Све заједнице имају право на очување, обнову и заштиту објеката од значаја за њихово културно, историјско и верско наслеђе уз подршку релевантних органа ПИС, сагласно европским стандардима.
- Неће бити дискриминације ни преференцијалног третмана објеката културног наслеђе било које заједнице.

VII. Дијалог

Постоји конструктиван текући дијалог између ПИС и њихових саговорника у Београду о практичним питањима. Развијена је сарадња Косова у региону.

Дијалог Београда и Приштине

- Састанци радних група су редовни (иницијално их је четири: за нестала лица, повратак, енергију и транспорт и комуникације), а све су радне групе мултиетничке.
- Састанци се одвијају у атмосфери конструктивне сарадње, уз поштовање пословника и коришћење доступне међународне експертизе.
- Радне групе постижу напредак у решавању практичних питања од заједничког интереса.

Регионални

- Радни аранжмани су успостављени како би омогућили развијену сарадњу у областима слободе кретања (укључујући преласке граница), трговине и привреде, полиције и правосуђа, јавне администрације и регионалних парламентарних размена.
- Присуствује се у билатералним и мултилатералним договорима у циљу стабилности у региону.

VIII. Косовски заштитни корпус

Косовски заштитни корпус (КЗК) у потпуности делује у складу са својим мандатом, како стоји у Уставном оквиру, као “цивилна организација за деловање у хитним случајевима, која на Косову спроводи задатке хитног реаговања у случају катастрофа како би заштитила становништво у време хитне и хуманитарне помоћи”. КЗК делује на транспарентан, одговоран, дисциплинован и професионалан начин и заступа свеукупно становништво

Косова. КЗК може да успостави дисциплину и финансиран је на потпуно транспарентан начин.

- КЗК испуњава функције свог мандата у потпуности у складу са владавином права.
- Све су заједнице у потпуности и праведно заступљене у КЗК без дискриминације.
- Финансирање је транспарентно и врши се независна ревизија.
- Број објеката КЗК је умањен за барем једну трећину; величина континента је умањена на 3.052 активна члана и 2.000 резервиста.
- Свако неподобно понашање се кажњава према строгом Дисциплинском правилнику и Систему оцењивања залагања на раду.
- КЗК је укључен у свеобухватну кампању регрутовања етничких мањинских заједници.
- КЗК је развио пропорционални уде у активности обнове у мањинским етничким заједницама.
- Закон о условима службовања за активне и резервне чланове је усвојен и спроводи се.